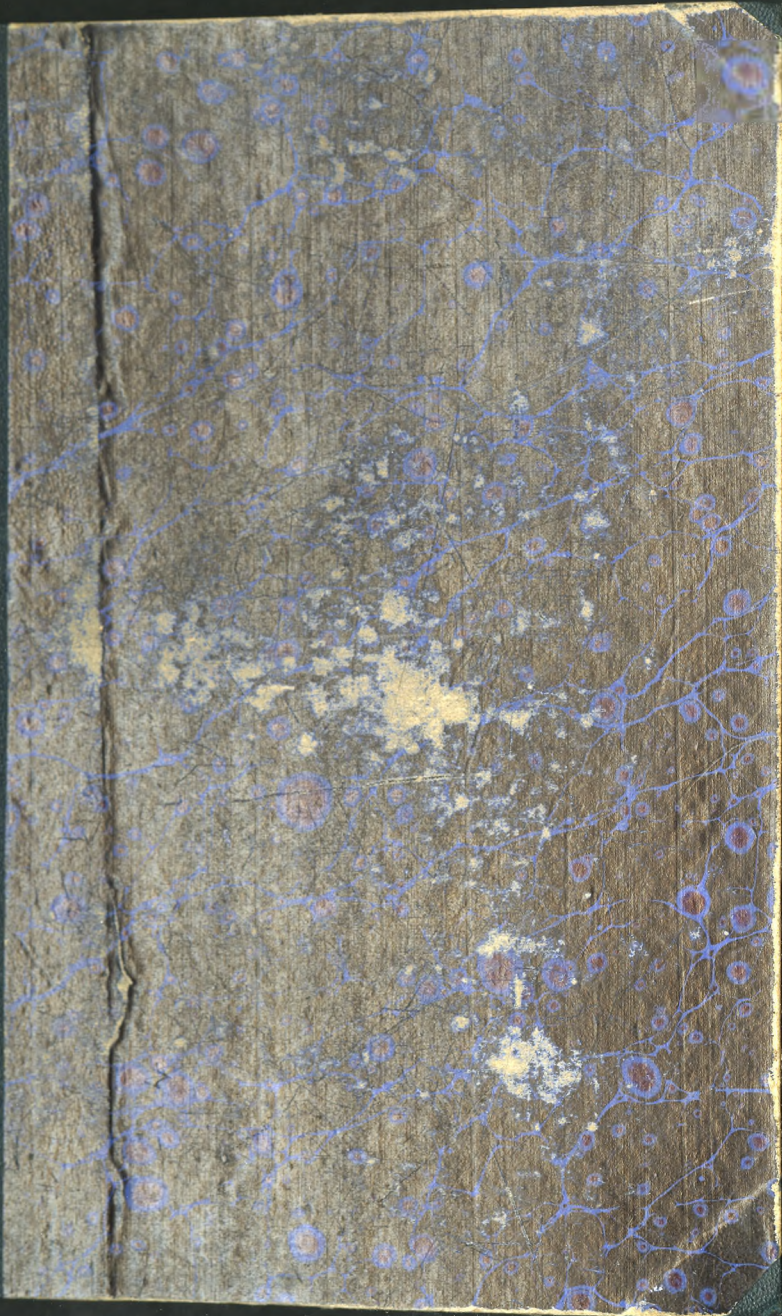

Politikai
röpiratok.

62.

1800

1800

1800

1800

OROSZ HANG

A

TÓTOKHOZ.

IBYA

KEVELOV MIKLÓS-TÓL.

PEST,
KIADJA A SZERZŐ.
1868.

516752 00564959

OROSZ HANG

TÓTORHON

DE BALLAGI GÉZA

NYOMATOTT AZ „ATHENAEUM” NYOMDÁJÁBAN.

I.

Oroszországnak jelenlegi állapotát következő módon lehet ábrázolni: a kormány eltökélte magát, az elavult kormányzási gép átalakítására. Azonban ezen átalakítás nem elégíti ki a polgári és kormányzati gyökeres átalakulás után epedő népet. S hogy ezen nép elégtelenségét megbírálbassuk és hogy megbecsülhessük az ő hatalmát, számba kell vennünk azon körülményeket, melyek a kormányt kényszerítették a reformok után nyilvánuló közvéleménynek engedni; tekintetbe kell vennünk e népnek a jog és igazságra számító várakozását, szóval: szét kell tekintenünk az orosz nép utolsó évbeki közéletén.

Tekintsünk reá!

A parasztság felszabadítása a régi időkől, valamint az általánosságnak, úgy a nemzetnek szűksége vala.

Midőn Razina István a moszkvai császárság ellen lázadást keltett, Alexej Michajlovics Romanov uralkodásának idejében, a fő ldes-

urak alattvalói, a parasztok, minden oldalról összecsoportosultak hozzá, s ezen lázadásnak legnagyobb oka volt a nemzeti gyűlötség a kormány tulzott hatalma ellen. Razina István lázadása a nemzet emlékében maradt, csak azon egyetlen oknál fogva, hogy tisztán nemzeti volt, s azért az orosz nemzet Razinát mai napiglan is élőnek tekinti, leleplezván ezzel azt, mily lankadatlan reményt táplál, kiszabadulni a kényuralom minden formáinak járma alól.

Ámbár az orosz kormány hivatalos történetírói magát e forradalmat úgy tüntetik elő, mint részeg emberek lázadását: az mégis mindig tagadhatlanul megmarad, hogy a Razina-féle forradalomban érdekelve voltak az iga alatt nyögő polgárok, szóval mindenki, ki nem élhetett a bojárrok, zsarnokok és hivatalnokok járma alatt; ezen közös egy érdek történelmi fogalmat és jellemet ad Razinának és bajtársainak, bárna hordószámra itták volna is a borszeszt.

Ugyanazt kell mondanunk a Pugacsev-féle fölkelésről, azért, mert a Pugacsev-féle forradalom támadásánál nem veszik tekintetbe azon kényurak megsemmisítését a parasztság kiszabadítására. Az orosz hivatalos történetírók a Pugacsev-féle műre mindig, mint rabló-kitörésre tekintenek. — Végre meg kell fontolnunk, hogy semmi merény, semmi ügyesség nem képes előidézni bármely nemzeti felébredést is, ha a

nemzet tömegében, vagy legalább annak többségében nem rejlik a nemzet egész türelmén keresztül menő elégedetlenség eleme. Az elkülönített egyének és kasztoknak tette, azoknak egész gondolkozási módja, mindig egészen részvétlenül hagyja a nemzet zömét, a mely azon tetteket hidegen fogadja addig, míg el nem ismeri, hogy a nemzeti nyugtalanság és azon elkülönített egyéneknek tettei között létezik egy erős kapcsolat.

Ily körülmények közt a nemzet ezen egyének érdekébe lép, és azoknak tetteit elfogadja tulajdon munkájának, és érvényesíti ezen tetteket saját nemzeti jellemével és módjával.

A mint p. o. Lengyelországban, bárha a lengyelek ernyedetlenek voltak saját eszméjüknek terjesztésében és az orosz kormány elleni gyűlöletben, mégis semmit sem értek el, habár mögöttük állottak a nemzeti s vallási különbségek és ellenségeskedések az orosz administratio iránt. A lengyel parasztság nem volt tökéletesen meggyőződve, hogy uraiknak érdekei az ő érdekeik is, és ebben feküdt egyik főoka a nemzeti elcsüggedésnek, a lengyel forradalom alatt.

Ha tehát lehetetlen fölkelteni a nemzetet oly hatalmas indokokkal, milyen a vallási türelmetlenség és a nemzetiségeknek surlódása, kérdezzük: hogyan bírta Pugacsev föllázítani a nemzetet a kormány ellen azon egyetlen nyilatkozattal,

hogy ő III. Péter czár, a ki át akarja venni a trónt II. Katalintól? Oly kalandra rávethető két három együgyű ember — de nem az egész nemzet!

Bizonyos tehát, hogy oly nemzet tömegének oly fölébredése, mint voltak a Razina és Pugacsev-féle fölkelések, csak nemzeti művek lehetnek: szüleményi az általános protestationnak a gyűlöl, tuzott u r i j o g ellen, sőt még biztosabb az, hogy oly nemzeti lelkesedés el nem tűnhetett a nélkül, hogy ne hagyta légyen a nemzetben a lelkesedésnek elemeit jövő idők számára.

Alantabb látni fogjuk, mily módon fenyegettek ezen elemek korunkban újabb kitöréssel.

Azon, a Pugacsev-féle lázadás nyilvánulásában még elég fontos tény és adat létezik az orosz közéletben, mely összeköttetésben áll e soroknak tárgyával, s melyről emlitenünk kell néhány szót, t. i. az 1835. deczember 15-iki kísérletet.

Min lazt, a mit fölemlítettünk a nemzeti tömeg viszonyáról, az individualis kísérletekhez, lehetetlen másképen bebizonyítani, mint az e napi forrongásra 1825. deczember 14-től való áttekintéssel.

Minden mellette volt az összeesküvésnek, az egész művelt orosz nemzet; programja meg volt alkotva humánus és liberalis alapon; többi pontjai közt magában foglalta a jobbágyok fel-

szabadítását, földjeiknek kiadásával. Ezen program igy vagy amugy, támogattatott a pétervári és moszkvai katonaság és kormányórság nagy részétől, mégis elég volt csak egy pár lövés a lázadó tömegnek szétkergetésére, és megsemmisítettett minden nemzeti visszaemlékezés ezen kitörésre. Megtartotta-e a nemzet ezen 1825-beli összeesküvésre való visszaemlékezését, mint maiglan óvja a Razina és Pugacsev-féle összeesküvésre való visszaemlékezését?

A 14. deczemberi lázadás elfojtatott. A támogatást nyújtó elemek vagy emberek szétkergetettek, és I. Miklós czárnak könnyű volt azután elhíttetni a nemzettel, hogy a kartácsok durranása s a népnek szétveretése a pétervári senatus-terén, a hazának és nemzetnek érdekében történt. A nemzet könnyen hitt, sőt nem daczolhatott ellene, minthogy az összeesküvők a kísérletig nem akartak e felől beszélni a népnek, kísérlet után pedig, ha akartak volna is, nem beszélhetek, mivel bezárattak. S ezzel be is végződött a senatus tragikai eseménye, s a szibériai bányászok viszonya a nemzet tömegéhez. A mi a művelt osztály befolyását illeti, ez világosan és mélyen kifejtette a nemzeti szükségletek érdekét, s egészben új haladási systémákat.

II.

A nemzeti nyugtalanságok a kormány joga alatt nem szüntek meg egyszerre a Pugacsevféle lázadásnak megsemmisítésével, hanem megmutatták életüket az orosz kormánynak egy tragikai időszakban — a krimi háboru idejében. Alig jött el az első hír a fegyverkezésről, midőn a császári manifestumok ecsetelték a népnek Oroszország szomorú állapotját; általában nyilvánult az egész nemzetben azon kívánság: fegyverhez nyulni a hazának fölszabadítására! Felfogta ezt a kormány, mivel van dolga? és nyult iszonyu eszközökhöz, ezen tulságos hazafiság megsemmisítéséhez. A dolog annyira ment, hogy a parasztság összecsoportozott, eladogatván csekély pénzért vagyonát, hogy szerezzen pénzt a kozákokhoz való elmenésére, azaz, a mint ők gondolták: megsza badulni a tulságos uri jogtól. A nemzeti ép érzelem szólt a parasztsághoz, hogy a hazának védelmére menő ember, elhagyván egész vagyonát, feláldozván saját életét az állam jóléteért, teljes joga lesz a nemzet háladatosságára; és nem is ábrázolták másképen e háladatosságot, mint a hazájának jólétet hozó nemzetnek az emberi jogokban részesülését.

Az alattvaló parasztság nem ábrázolhatta magának azt, hogy a honvédek rokonaikhoz visz-

szatérvén, az elsőrendű rabszolgák posztíójába helyeztetnek, s hogy ismét átadnák őket otthon kényuraiknak, a midőn ők, az alattvalók, oda áldozták utolsó garasukat, s ráadásul még vértüket is. „Verekedni megyünk az ellenséggel!” szoltak a parasztok, „megyünk, mint önkényes kozákok, ezért szabadoknak kell lennünk, majd ha visszatérünk.” — Ezen logika nézeteink szerint, csalhatlan, de nem úgy fogta fel azt a kormány: a kyjevi lázadás elnyomatott katonai erővel, mint igazi lázítás; ugyanez történt a többi bal kormánykerületek városaiban. *)

Az alattvaló parasztságnak általános fellázítása ily értelemben elkerülhetlen predikatuma volt egy nagyobb, komolyabb fölkelésnek. A nemzetben, különösen a krimi háboru bevégezte után feltámadt annyira a közéletlenség, hogy azt nem látni csak egy tulságos vak kormány pártja volt képes. Ezen elégtelenség tekintetbe vétett az új kormányzó által, és a megértésnek következése az 1857. oktb. havi leiratok voltak.

Az olvasó látja, hogy ha érintettünk oly megszire eső tárgyakat, mint a Razina vagy Pugacsev-féle fölkelés, ezzel tisztán megmutattuk, hogy

*) Érdekes adatokat lehet e felől találni Berlinben 1862-ben megjelent következő műnek első részében: „Anyagok II. Sándor alatti parasztság megszabadításának történetéhez.”

az alattvalói jognak megsemmisítése II. Sándor czár által semmi személyes munka, semmi önkakarata, egy szóval semmiféle szeszélye egyik vagy másik császárnak.

Ez volt inkább elkerülhetetlen szüksége az orosz nemzeti kifejelettségnek, mivel a nép érezte már a tulságos jognak egész nyomatékát, kezdett gondolkodni ezen jognak el nem mulasztható megsemmisítéséről, akármibe kerülne is az. II. Sándor, elfoglalván a trónt, látta az egész Oroszországot tökéletesen szétbontott állapotjában, s látta az orosz hazafiui felébredésnek erejét; látta, mily nagy áldozatokat hozott a nemzet és a polgárság, és ennek következtében azt is látta, hogy ezen hazafiság is haszontalan, mivel megsemmisítetik a szemtelen administratio, intendaturia és burokratia által. — Gyűjtések a sebesültek számára, megmaradtak a kormányhivatalnokok zsebeiben, a sebesültek ezrei meg ezrei haltak, mint a kutyák, minden gyógyszer és ápoltság nélkül. Tapasztalván tehát II. Sándor a hivatalnokok és katonaságának ily eljárását, végre kénytelen volt, saját koronája megtartása végett, ezen dolognak átalakítására gondolni. A hivatalnoksereg, katonaság és uri rend egyiránt szükséges volt neki a nemzeti nyugtalanság elfojtására, felfogván ő is, hogy oly tisztviselősereg és oly burokratia mellett, mely nem tudott rajta segíteni még az egész nemzet közreműködése mel-

lett sem, messzire nem haladhat, ha még ellene is fordul; ennek következtében feltűnt a szükség, kielégíteni a népet, és megfojtani nyugtalan hangját torkában; és ezen szükség az állami organisatióknak általános nyugtalanságánál elkerülhetlenné vált. II. Sándor ezen elkerülhetlenségnek erejét nagyon jól felfogta, és elhatározta magát, kitérni neki, de nagyon kitérni: oly módon, hogy fenntartassék a meglehetősen tökéletesebb és utolsó része a létező polgári és oekonomiai szervezésnek, és időt nyerni az állam szervezésénél rozsdás gép kijavítás'ra.

Mielőtt ez utolsó gondolatnak kifejtését bizonyítanók, egy pillanatra áttérünk II. Sándor személyes jellemének ecseteléséhez. Önök, tétok és csehek közt, azon vélemény uralg, hogy magának a czárnak nagyon jó és dicséretre méltó céljai vannak, azonban azoknak gyakorlati tere átvitelben nagy akadályokra talál udvara részéről. Magam hallottam önök közül többeket elmondani, hogy II. Sándor magában véve igen kevés állami ügyességgel bír, azonban, hogy ő a legnagyobb méltánylója a jószívűségnek. Hogy II. Sándor czár önállólag szabadon működik, feltűnik abból is, hogy ő kénye kedve szerint átvitte reformjait, legkevésbé sem tekintvén az akadályokat saját udvaránál. Ennek következtében felmerül azon kérdés: vajjon működik-e ő öntudattal, tudván, hova

megy, és miért? vagy működik-e vakságban, alávétvén magát egyik vagy másik párt befolyásának, vagy a pillanatnyi elragadtatásnak? Az ő tettei egybevéve: hasonneműség s egyöntettség bélyegét viselik; összekötvék személyiségének élő fonalával úgy, hogy lehetetlen megengedni a legkisebb gondolatot is az iránt, hogy ő alá volna vetve a pártok befolyásának, s annál kevésbé a pillanatnyi elragadtatásnak. Mindabból, a mit érintettünk az orosz kormány mostani uralkodásának működéséről, kiténik, hogy ott minden II. Sándor teljesen önálló működésének bélyegét viseli.

Azonban térjünk át a tárgyra.

A krimi háboru elvégződött. A hírlapokban egy, a belügyminisztertől szóló körlevél jelent meg, mely a gubernátoroknak szigorú felügyeletet parancsolt a jobbágyi szolgálmanyok felett az uraságok irányában. „Ez a mi készségünkért történik!“ Igen alaposan magyarázta a nép.

Ez elterjedt a sötét monda a nép közt, hogy a parasztság szabadságot nyerend.

A földesurak meg akartak győződni ennek valóságáról.

A koronázás idejében Moskvában megkérte Zakrevsky gróf a ozárt, nyugtassa meg a moskvai földesurak küldöttségét. A földesurak képviselői, a moskvai guberniumból Scserbatov kor-

mányzóherczeg, más vidéki képviselőkkel jöttek a csárhoz, azon kéréssel, hogy erősitse meg a nemesi jogot. Sándor czár elfogadván a küldöttséget, így szólt hozzája: „Megtudtam uraim, hogy önök közt elterjedt azon bir, mintha én fel akarnám függeszteni és megsemmisíteni a nemesi jogokat. Minden alaptalan bir eltávolítása végett ily fontos tárgyban szükségesnek tartom nektek személyesen kijelenteni, hogy nincs szándékom azt most megtenni. Azonban utóvégre magatok is átlátjátok, hogy a lélekkeli uralkodásnak létező rendje változatlan nem maradhat.

Czélszerűbb változtatni a nemesi jogot felülről, mint megvárni azon időt, melyben maga magát elkezdi aláásni alulról. Kérlek uraim, azt meggondolni, hogyan lehetne ezt teljesítésbe hozni. Mondjátok el szavaimat az egész nemességnek, megfontolás végett.“

Ezen váratlan szavak villámsebességgel futottak szét, s nyílt rémülésbe hozták az egész udvart, a nemességet is, és nagy csodálatot okoztak a közönség- és minisztereknél. Senki sem várt a czártól hasonló szándékot, a nemesi jogokat illetőleg.

Mindnyájan elrémültek! . . .

„Nem szabad elődeitől adott s szentesített jogainkat elvenni“ — mondta az udvar.

Mások is hozzájuk csatlakoztak, gondolván, hogy abból nem lesz semmi

Igen, hogy a vetés átváltozott aratásra; az alattvaló parasztság urai számára újra szántott, újra vetett; cséplőkkel készül a pajtába, és semmi nyoma nincs a fölszabadulásnak elmúlt tizenkét hó — egy szó se! A pajtában elterjedt a csépelek zörgése; a mag tisztáztatik, a polyvát a szél kapdossa, s a mag úgy hull, mint a gyöngy és a paraszt asszonyok könyűi hullnak a magra. . . . Még két hónap — császári leiratok jelenték, hogy a nyugati gubernium uradalma esedezik alattvalóiért, kiknek sejtelmük sem volt arról; és a czár egész udvarával ezzel egyetért; programmokat és szabályokat küldött hozzájuk, melyek alapján megparancsoltatott, hogy szerkeszsenek a parasztság visszahódításáról szóló javaslatot, „állapotjuk megjobbítása“ czim alatt. Psychologus nem vagyok, jártas sem vagyok az anatómiában, főképen pedig a physiologiában, hogy megítélhessem, mi'ly benyomást idézett elő a nyugati gubernium jobbágyainak idegeire ezen irat és programm kibocsájtása.

Tíz hónapon át hallgatták a moszkvai uraság képviselői a czár következő szavait:

„Uraim! Én igen kedvesen teszem, ha önöknek jót kívánhatok; lelkiismeretem ellen beszélni, nem fér az én jellememhez; mindig az igazságot

mondottam, de most nagy sajnálkozásomra jót nem kívánhatok. Fontolják meg, midőn szoltam önkhez két esztendő előtt ugyanezen lakásban, hogy előbb vagy utóbb a nemesi jogok átváltoztatásához kell fogni, és hogy szükséges, miszerint ezen változás inkább történjék felülről, mint alulról. Szavaim félreértettek. Későbbben sokat gondolkoztam e felett, s imádkozván az Istenhez, eltökéltem magam, a dologhoz fogni. Midőn a nyugati guberniumok felhívása következtében körirataim jöttek ki, mondatom, hogy vártam a moszkvai nemességtől, miszerint az első fogja magát jelenteni; azonban az alsó-goródi volt az első, a moszkvai nemesség nem volt sem az első, sem a második, de a harmadik sem. Az fáj nekem, miszerint büszke vagyok arra, hogy Moskvában születtem, szeretvén ezt mindig, most is szeretem, mint szülőhelyemet. Alapot adtam önknek és ezen alaptól el nem térek (a czár itt magyarázta az alattvalók megszabadítását parancsoló iratokban letett főpontokat. . .) Szeretem udvaromat. Trónom főtámaszául tekintem. Ohajtom a közjólétet; nem kívánom azonban, hogy önk kárára legyen. Kész vagyok önköt mindig védni (Kitől? bizonyosan az alattvalóktól. Szerző). Önk azonban kötelesek gondoskodni saját jólétükért a parasztság jólétének megszerzéséről. Fontolják meg, hogy az egész Oroszország figyelemmel kíséri a moszkvai gu-

berniumot. — Kész vagyok önökért megtenni mindig, a mit megtehetek; nyujtsanak önök nekem alkalmat, védeni önöket! (A czár e szavakat fölemelkedett hangon mondván, öklével az asztalra ütött.) Értének, uraim?”

III.

Lépésről-lépésre átmentünk II. Sándor után a parasztság megszabadításának munkájában, a nemzeti munkában. Láttuk egész tevékenységét, az első moszkvai képviselőkhöz tartott beszédjétől fogva, kik hozzá jöttek kérni, az Oroszországbani rabság megtartását — a nyugati guberniumok nemességének adott iratoktól, felhívással kívánataikra (mely náluk nem is volt) a parasztság megszabadítási művét megkezdeni; egészen a moszkvai nemességnek adott feleletig, a parasztság megszabadításának éretlensége végett; látjuk rendszeresen munkájának megoldását, egységét, és az ő műveinek épségét. Hol van itt a pártnak befolyása?

Mind jónak látszik ez, mind az alattvaló parasztság javára; magának a czárnak is szüksége van az alattvalók megszabadítására a moszkvai nemességtől. A nemzet olvassa a czár beszédjeit, és imádkozik érte, leborul előtte, atyjának — jótevőjének tekinti. „Ime, czár atyuskánk szabadságot nyujt ne-

künk — megment bennünket ingyencélő kinzóinktól! — mondja a parasztság.

Őnök is, tisztelt olvasók, egyszerre ezekkel mondani fogják, minden körülményt tökéletesen nem ismervén: „Mily jóltevő az orosz czár! a nemeség iránt gyöngéd, azért, hogy megszabadítsa az alattvalókat.“

A dolgok másképen állanak, mint látni fogjuk.

A czár legfelsőbb megengedésének következtében a pétervári szerkesztő bizottmányon és az alattvalók megszabadításának választmányán kívül megalakultak a guberniális bizottmányok a szerződések megítélésére, melyek szerint a jobbágyság megszabadításának kellett történnie: de II. Sándor czár humanus és liberalis kormánya esetlegesen elfeledte behívni ezen bizottmányokba a jobbágyok képviselőit, mintha nem is az alattvalók érdekeiről lenne a szó, vagy másképen mondva: a jobbágyok sorsának szervezése odaadatik ugyanazon embereknek, kik mindig éltek és élni is akarnak az alattvalók verejtékéből.

Mit tehettek hasonló egyének jobbágyaik javára? — kik semmiképen nem kívánták az emancipációt? A felelet nem nehéz; csak más alakban kidolgozni új nemesi jogokat, végre feláldozni a parasztság érdekeit, kiket senki sem képviselt, mivel parasztságnak képviselői nem

is voltak jelen. Az irodalom fölemelte hangját, hogy elkerülhetlenül szüksége megkérdezni maguktól a jobbágyoktól az ő véleményüket, más-ként joguk lesz azt mondani, hogy a köztörvényeket nélkülök és ellenükre dolgozták ki.

Az irodalomnak bedugattott a szája, odavette-tett a szigorú censura kényének, hogy ne legyen többé alkalma parasztsági szomorú állapotok-ról írni.

A szerkesztő-bizottság kidolgozta a jobbágy-szabadság felszabadítására szóló törvényjavaslatot. A bizottság fáradhatatlanul dolgozott, de munkájának gyümölcse éretlen volt.

Az 1861. febr. hó 19-ről kelt törvényjavaslat megadja a parasztságnak a személyes szabadságot és megtelepedési jogot, és semmi mást; ad számukra szántóföldeket, s azt is csak csupa kis darabocskákat; mely földet a parasztság köteleles kiváltani 35 év lefolyta alatt, évenként részleteket fizetvén a kormány vagy nemesiség által, (melyből állt az illető bizottság) kiszabott ár szerint.

Ime, mit dolgozott ki II. Sándor czár liberális kormánya a paraszt-reform ügyében! . . És még azt is mondá, hogy a nemesi osztály részéről áldozatot hozott.

Eltökélvén magát azon „áldozatokra,” igen jól tudta a kormány, hogy nem tekintetik tulaj-

donképen a nemzeti életbeni előmenetelre, mely a parasztságnak visszaadott személyes szabadságtól függ, és hogy a nemességnek lehetőségében fog mindig állani ezen szabadság folyamát korlátozni oeconomicus és közös befolyásának segítségével. Mit tehetett tehát a fegyvertelen parasztság a nemesség ellen?

Miért foglalatoskodott oly soká a kormány e látszólagos reform szervezésével? fogja kérdezni mindenki. Minek voltak ama guberniális comiték? Minek a szerkesztő-bizottság? Igen egyszerű a felelet: a kormány időt akart nyerni ezzel; mint hogy II. Sándor a moszkvai nemesség képviselőihez tartott első beszédjétől fogva, azaz 1856-tól törvényjavaslatának megjelenéséig, 1861-ig foglalatoskodott a rozsdás kormánygép javításával, azaz policzáj zsoldosok, hivatalnokok, katonaság és ehhez hasonló dolgok szervezésével, melyek a nemzetnek egészen haszontelenek, de nekik nélkülözhetlenek, hogy kész lehessen megütközni a nemzeti nyugtalansággal, a haszontalan parasztságnak adott reformjai miatt.

II. Sándor nagyon jól tudta, hogy ama felszabadítás nem felszabadítás, hanem csak megváltozott névvel új rabság, mert figyelemre méltó, hogy a parasztság most nemcsak egyik guberniumból a másikba, de egyik községből a másikba sem mehet át, hanem az urasághoz

h o z z á v a n m i n t e g y b i l i n c s e l v e . H o g y a n l e h e t i t t s z ó s z e m é l y e s s z a b a d s á g r ó l ? ! — A k o r m á n y é r e z t e , h o g y h a s o n l ó á t a l a k i t á s s a l k i n e m e l é g i t h e t i , s e m b o l d o g g á n e m t e h e t i a n e m z e t e t — e z t e t t e i b ől k i t ű n i k . I g y p l . 2 n a p p a l f e b r . 1 9 - t ől a t őr v é n y j a v a s l a t n a k m e g j e l e n é s e e l ő t t I I . S á n d o r e l k ű l d t e , v a l a m e n n y i g u b e r n i u m r a n e m t e k i n t v é n , a z c t t a n i g u b e r n a t o r o k a t s a j á t s u f e t j é n e k h a d n a g y a i t é s s z á r n y h a d n a g y j a i t t e l j e s e g y e d u r a l m i c s á s z á r i j o g o k k a l . E s z e m é l y e k a n e m z e t i p r o t e s t á t i ó v a l s z e m b e n u g y m ű k ö d t e k , h o g y l őr v őr d őr z t é k a p a r a s z t s á g o t ; e n n e k c s o p o r t j a i t k a r t á c s o k k a l k e r g e t t é k s z é f , v e r t é k , m é s z á r o l t á k , S i b e r i á b a v e z t é k , — é s m i n d e z t a h o n b o l d o g s á g á é r t ! I g y p l . K a z a n g u b e r n i u m n a k B e z d n a k őr s z é g é b e n N a r i s s k y n t i s z t , k a r t á c s o k k a l e g y p i a c z o n k őr t ű l b e t ű l 5 0 0 e m b e r t l őr v e t e t t a g y o n , a m i é r t j u t a l m a t k a p o t t a c z á r ő k e g y e l m é t ől . M i n e k v o l t a m a v é r ? k é r d e z n i f o g o d , t i s z t e l t o l v a s ó ; m i n e k v o l t i g é r g e t n i a n e m z e t n e k s z a b a d s á g o t , s u j z s a r n o k i j o g o k a t s z a b n i n e k i , f őr l e k n é l k ű l ?

Erre a felelet egyszerű. II. Sándor a krími háboru bevégezte után nagyon szomorú helyzetben látta magát; pénz nélkül, általános nemzeti panasz mellett, a parasztság szűnni nem akaró ingerültségénél; a katonaság és honvédség is elégtelenek voltak a krími háboru után; a hivatal-

nokok semmire valók, tolvajok és csalók; s a kormány rémtülve látta a tömegek mélységéből kiemelkedni a czifra k a k a s t (forradalom jelzése), azaz új Pugacsev-féle lázadást.

Mit tehetett az erkölcsnélküli kormány hasonló körülmények közt? kénytelen volt a charlatanismushoz fogni, azaz: széténekelni a nemzeti hymnusokat a jövő szabadságáról, és az udvarnak iszonyu beszédeket tartani az átalakítás elkerülhetlenségéről (saját és az ő fajuk megvédésére). II. Sándor, barátjaival együtt, ezen egész játékot nagyszertlen lejátsozta; a dekorációk és kosztümök nagyon is ártatlanok voltak, a színpadon hiányoztak a parasztság képviselői. — A nemzet azonban ezt tekintetbe sem vette, mivel a czárban bizott és benne reménységet is táplált; és azért tapsolt is neki, mint legjobb akteur-nak. Ime, az álarczok lehulltak; az emberek egészen természetes állapotjukban jelennek meg a világ szemei előtt. Liberalismus és áldemokratikus politika, archivumba tétettek, melynek ajtajára II-ik Sándor nehéz peccsétjét rányomta. — Ő újra erős, a katonaság újra alakult, a rendőrség hatalmas, a kémek szétállítvák a városokban. A hang nélkül 35 milliónyi nemzet mindezek után megcsalva látván magát az alkudozásban, gyöngének a harcra, éretlennek az ellenmondásra, lehajtotta fejét kormányának csapása alatt és gondolkozik; vajon miről gondolkozik?

Én nem mondom el. És mit gondol ki? azt meg-
látjuk. II. Sándor azonban megelégedve, hogy sze-
repét jól játszotta le, így szól a parasztsághoz :
„M á s s z a b a d s á g o t n e v á r j a t o k !“ a ne-
mességhez pedig : „Én magam vagyok
a z u r !“

Ily módon II. Sándor az utolsó lengyel forra-
dalomkor a lengyel parasztságot is ámitotta ; uri
földeket ígért nekik, és azokat most elosztja ked-
venczeinek, az astreli németeknek.

IV.

Kormányunk hivatva volt egykor a nemzet
összes ügyeit rendezni, de ő azt képzelte magá-
nak, hogy az orosz föld az ő tulajdona. Eleinte
bojároknak adott jogot a községek jövedelmeire,
hivatalos és másnemű vám köpenye alatt; azu-
tán ugyanazon községek földeit bojároknak
adta ki, és továbbra a parasztságot saját földé-
hez kötötte, melyet bojároknak adott át. Ké-
sőbbben még a nemzetet is a bojárokhoz és ne-
mességhez kötötte, külön törvény által, melynek
erejénél fogva a földesur a paraszt jobbágyot
eladhatja, behajthatja s kihajt-
hatja mint a marhákat, és most a febr. 19-ki
törvényjavaslatával kicsikarta földét, az ég és
a föld közé állítván a jobbágyot, rátukmálván,
hogy az orosz föld nem az orosz földön lakó
orosz nemzeté, hanem a normand, mon-

gol, német és más fajú népekből, került főnemességé.

Ebből áll az egész febr. 19-én kiadott törvényjavaslat. Leplezés nélkül mondja, hogy az orosz ember meg van fosztva minden jogaitól a földön; hogy azon földön termett jószágának nem csak hogy az uraság számára felét veszik el ingyen, hanem még a hátramaradt, könyekkel és izzadással megöntözött földjét is elrabolják, s a nemzet köteles ezt megvásárolni uraságától, ott a hol vett, véres verejtékkal és életének kockáztatása mellett megszolgált pénze árán — azt a darab földet, mely annakelőtte az ő tulajdona volt (mint ezt feljebb láttuk) ha pedig nem veszi meg: köteles érte robotot dolgozni.

E világhírű reform további menete még jobban ver bennünket abban, hogy a kormány, saját vallomása szerint a parasztság ügyénél az urasági érdekekben működött, és hogy ő kiszámított programja szerint a parasztság gazdálkodási élete felett haladott mindenben.

S magában véve mindenütt, a hol a parasztság érdekei érintkeztek a zsarnok uraság érdekeivel, a küldöttségek és szerkesztő-bizottmány, ezen utóbbinak mindig elsőséget nyújtottak, részrehajlók lévén, feláldozván a parasztság ügyét az uraságnak. Ha a földek kiváltásáról, vagy egynehány egyesült paraszt-község rend-

örségéről van szó, itt mindenütt az uraságnak hagyatott meg az elsőbbség és privilegium, akkor, midőn a parasztság csak következetes pontokat melyek a reformig voltak elkezdve, nyerni látszott: azokat áldozatul kellett hoznia az urasági privilegiumnak létezése s a despotikus trón fenntartása végett.

Az irodalom — mint fenn említettük — a kormány rendeletére hallgatott.

Az italok szabad árusági jogának megsemmisítése maga után vonta a fogyasztási adó szervezésének összeállítását, tökéletesen kielégítőleg a gazdagok számára. Az országos hivatalokban az uraságoknak, kereskedőknek és papoknak adatott az elsőbbség, a parasztságnak azonban a befolyás törvénytelen része hagyatott meg: oda csak súly-tehernek vezették be. Azonkívül az országos hivatalok szerepe egész állami szervezésben jelentéktelen, annyira, hogy el lehet gondolni, miszerint ezen tisztviselőség nem más, mint tréfás guny: minden alkotmányos élet után epedő kívánalmat még csirájában megölni. A testi büntetésnek megsemmisítése ítélet útján, igen dicséretre méltó dolog; de ez nem vonta maga után az adminisztratív uton ugyanazon büntetések megsemmisítését, és ha megérintjük, hogy az egyesült néhány paraszt községekben a rendőrség öszhangzatosan törvény kiadott rendeletének javaslatával, mely leteszi a parasztság

sorsát az előbbi uraságok kezébe, s ez rendelkezhetik vele: nincs mit kiabálni ezen reform után.*) Ezután következik a francia ítélő hatóság mintájára kifaragott ítélőszék reformja, alakítva egészen a gazdagok érdekeihez; részünkre hálát adni a szervezésnek nem lehet, mert a szegény embernek nem csak, hogy igen bajos a gazdagokkal pörlekedni, de lehetetlen pört folytatni csak saját hasonszörfü polgártársaival is. A hivatalos kiadások, ügyvédek, jegyzők stb. szánt szándékkal azért állítják fel, hogy az ítélőszék ajtáját a szegény sorsu emberek előtt, kiknek nincs tömött tárczájuk, elzárják.

Hátra van még néhány szót mondani a nevelés reformjairól.

1858-ban a fiatalság majd mindentütt kezdé alapítani az ugynevezett vasárnap i s k o l á k a t , melyekben elhatározottat, oktatni az iparosokat és kézműveseket a tudományok elemeire. Kezdetben az iskolák a kormány hatása által szomorú helyzetbe kerültek, róluk különféle rossz sejtelmek híreszteltettek, minden lépésüket követték, melléjük rendi gymnasiumi igazgatókat, papokat állítottak, kiknek kötelességükben állott a csendőri bizottságnak minden

*) Nem kell elfelejteni, hogy a testi büntetések megszüntetése nem terjed ki a Szibériába elküldöttekre, mintha ezek emberek sem volnának.

Szerző.

törvényellenes szavakról, melyeket a tanítók mondottak volna, referálni. Ilyszertí elnyomásokkal iparkodtak, minél tovább, annál többen kirtani lassanként a fiatalokban az erélyt, kik taníták a nemzetet, nemzeti szeretetből. Az iskolák koronként súlyedtek: a kormány elnyomásai elűzték a jobb tanítókat, és a hátralévőket bedugták szájukat különböző módok által (melyek kifejtésében oly gazdag az orosz kormány), úgy, hogy végre a nemzet is felfogván oly iskolák hasztalanságát, nem akarta azokat látogatni; minek vesztene haszontalanul nyugalmának idejét?

Az iskolák egymásután bezárattak, vagy kipsztultak. Ily állapotban voltak, midőn 1862. évben a munkások egy associatiójában egy dolgozó mondá a másoknak, hogy a föld a parasztságé, és hogy a kényuraknak nincs személyi joguk a jobbágy ellenében. Ezen szavakat a kémek kihallgaták és ily módon kerültek azok egészen a kormányig. Az illető munkást bezáratták, és kérdezték: kitől tanulta ezen szavakat? De nem tudtak tőle semmit kitudni (nem vevén tekintetbe czár ő Felségének III. szakosztálya titkos kancelláriának kutatását) azért, mert a munkás azt állította, hogy ezen gondolatot a nemzetől hallotta, és gyermekkorától fogva mindig azt hallja. Azonban a kormány nem elégedett meg ezzel, mivel megtudta, hogy ezen munkás egyszer vagy kétszer megláto-

gatta a vasárnapi iskolát, és tekintetbe vé-
vén ezen körülményt, parancsot adott ki :
bezáratni minden vasárnapi iskolát Oroszor-
szágban.

Miklós czár uralkodása idejében az egyetemi
hallgatók száma törvényileg korlátok közé volt
szorítva, s minden egyetemnek meg volt tiltva 300
tanonczon felül tartani. 1857. évben, midőn meg-
semmisítettett e törvény, a fiatal emberek roham-
mal mentek a gymnasiumi és egyetemi iskolák-
ba tanulni. Ezen ifjúságot a kormány lépésről-
lépésre iparkodott elnyomni; látván azonban, hogy
annak száma mégis növekszik, erélyes eszközhöz
folyamodott, hogy egy csapással megakadályoz-
tassék az ifjúság tanulása. Megparancsolta, hogy
mindenki, a ki bármely egyetemen az előadások-
kat hallgatni akarja, kénytelen egy esztendőre
50 rubelt ezüstben fizetni a tanulási jog elnyeré-
seért. Olyan embereknek, kiknek semmi vagyony-
uk nem volt, kik csupa tanításból nyomorúan
éltek, melyért hónaponként 7 rubelt kaptak,
ezen törvény tehát annyi volt, mint kikerge-
tés az egyetemből; azonban a kormány ennél
még nem nyugodott meg: betiltotta a „tanulók
pénztáraikat“, melyek által segíthettek a sze-
gény tanulókon; megsemmisítette a tanulói
könyvtárakat, melyekből ingyen kaphatták a
könyveket; eltiltotta a tanulói köröket, a hol szer-

vezhették saját ügyeiket, hogy úgy segíthetnék egymást.

De még ez is kevésnek mutatkozott; a kormány megtiltotta a tanulóknak a dohányzást, megsemmisítette a dohányzó szobákat, és új matrikulákat (új iskolai törvényeket) hozott életbe; egy szóval, az orosz tanuló ifjúságot jobban elnyomta, mint az orosz katonákat, és az orosz egyetemeket átváltoztatta orosz kaszárnyákká. Magában értetődik, hogy a kormány a tanulóktól ellenkezést várt; és midőn azok tömegesen kérték, ezen nyomoru törvények megsemmisítését, a kormány ellenük kiküldé a katonaságot, és az álruhába öltözött policzákok magyarázgatták a nemzetnek, hogy a tanulók azért tesznek zavargásokat, mivel a czár felszabadította a parasztságot.

A tanulókat tömlőczbe vitték, többeket elítéltek különböző távoli guberniumokba, némelyeket megint Szibériába hurczoltak, az egyetemeket becsukták és most a törvények teljes joggal bírnak.

Ily módon elnyomatván és elfojtatván a nemzeti népnevelés a vasárnapi iskolák bezárásával, a kormány nem felejtette el azokat is elnyomni, kik megint maguk nevelhetnék a népet. — Mindaz, a mit említettünk történt „a l i b e r a l i s e p o c h á n a k” kezdetén, 1862. évi történelmünkben, és II. Sándortól akkori időben ők közt volt elhíresztelve, hogy ő liberalis,

mint senki más, és Oroszországban az ő barátjai hirdették: „olvasgassa a „Kolokolt.“ („Kolokol“ egy orosz kormány ellen írt, Genfben megjelenő lap.)

No, de ez még semmi, összehasonlítván az orosz kormány által használt eszközöket, melyeket felhasználott az ifju nemzedék elfojtására. A kormány szervezett kémekből egész nyáját, hogy leskelődjenek a fiatal emberek minden kimondott és ki nem mondott szavai után; azért, hogy az ifjuság hivebben hívassék fel a nyílt beszéléshez, a kormány a kémeknek kis kézi nyomdákat adott, ugyszinte tiltott könyveket, újságokat stb. A kémek úgy tették magukat az ifjuság előtt, min a kik becsületes, kormányellenes emberek, és ezzel csalták ki az ifjuság véleményét és meggyőződését; azután ellátva kellő irott bizonyítékokkal, a kémek átadták a kiismerteket a rendőrségnek, mely azokat tömlöczbe vagy Szibériába küldötte. Így volt pl. 1861. Kazani guberniumban, a hol Puskorew kém állapított egy új nyomdát, hogy könnyebben lehessen elfogni a fiatal embereket; ugyanazt tette Moskvában 1861. Vtevolod Kastomarov és 1862. Dolzиков iskolai tanonc, és Pétervárbán jogjelölt Dimitrievsky, ki másképen Petrovom nevet viselt. Más oldalon megint a kormány terjesztett mindenfelé álhireket a fiatal emberek felől a népköz, azon célból, hogy gyűlölséget kelthessen

ellentük a nemzetben; ő hiesztelte, hogy a tanulók a pétervári gyujtogatásoknak az okozói, melyeket maga a kormány hajtatott végre a faházak megsemmisítése végett Pétervárcott, mint pl. „Scukyn udvarát“ stb. Ezen gyujtogatások alkalmával hivatalos és mindenféle csavargó embereit tanuló áruházatba öltöztette, és vezette azokat a városon keresztül, hogy megmutassa a népnek, hogy a gyujtogatás ugyancsak a tanulók műve. Mindezen eszközök arra voltak irányozva, hogy nemzeti gyűlölség költessék fel az ifjuság ellen, és így másokban a tanulási kedv elfojtassék. Ily módon elnyomatott az ifjuságnak kifejlődése és nevelése.

Azalatt a nemzeti iskolai törvények bocsátattak ki. Az történt 1864-ben. Ámbár a nemzeti nevelés igen-igen szomoruan van összekötve a nemzet életének anyagi módjához és azon szabad időhöz, melyet a nemzet felhasználhat a tanuláshoz, de mindig elkerülhetetlen a tanulás, ha csak módja van. És így, hogy ha a kormány e lehetőségét a nemzetnek nem is akarta nyújtani, de köteles volt neki a tanulási jogot meghagyni. A kormány oly ferde korlátok közé szorította e jogot, hogy most a művelődés nem művelt papok kezeiben van (azon papokról, kik külföldre küldetnek, szó sem lehet, mivel oda csak a legjobbak és kiválasztottak küldetnek el), és a papságnak az újabb törvény szerint a nem-

zeti műveltségben adatott egész és teljes befolyás. — Minden nyilvános iskolának homlokán helybeli pap áll vezetől; — gyámnokul, felvigyázóul helybeli földesur, és azután az oly iskola, alá van még vetve a püspöknek, a helybeli rendőrségnek és ki tudja még, kinek? Ezen iskolákban végre sem tanul semmit, és ha így semmi haszon sem volt belőlük, a nép megszűnt beléjük járni, és a kormány most azt hirdeti, hogy ő az iskolákat megállapította; hanem mit csinálhat a nemzettel, ha ez nem akar tanulni?

A sajtónak helyzete II. Sándor alatt bizonyosságul szolgál, mennyire igyekezett a kormány terjesztetni a nemzet műveltségét. 1862-ig, azaz a jobbagysági ügyek megoldásáig, midőn minden rendszerető kormány minden telhető gondját arra fordította, hogy fölkeltsé nemzetének minden ép erejét és ügyességének gondolatait; náluk akkori időben ellenkezőleg sőtét, rettenetes és dühös censura létezett. (Nálunk is. Fordító) — 1862-ben a sajtótörvény rosznak találtatott, s ennek következtében „más sajtótörvény“ kidolgozásához fogtak. 1862-ben egészen 1865-ig a sajtó az idő törvényének hatalma alatt volt, és ezen egész időszak alatt el volt tiltva új nyomdákat és lythographiákat alapítani, és a censura hatalmának nem volt határa. — Az újságok minden per nélkül betiltattak, a belügyi miniszter egyszerű parancsolata által:

„Vojema“ és „Sovremennoje slavo“ (1863.) és ideiglenes lapok: „Sovremennik“, „Roszkoje slovo“ és „Den“ (mai „Moskva“) (1862. évben). Könyvekről, rőpiratokról és kisebb iratokról itten szó sem lehetett, mivel azokat közrebocsátani egészen el volt tiltva. — Az új sajtótörvény apr. 6-ikán 1865. összeállított, az emberi szellemnek végső elfojtására. Jó alapját e törvénynek teszi: szigorú rendelet a könyvek ellen, melyeket olcsóságuk miatt olvashatnának a szegény emberek és a nép. Azon rendelet abban állott, hogy minden 10 lapnál kevesebb eredeti vagy 20 levél fordítást tartalmazó könyvnek kinyomatása tilos. Oly nyomtatott könyvnek igen drágának kell lenni, és egy példány 1 rubelnél nem adathatik olcsóbban; így a szegényebb sorsu embereknek lehetetlen ilyféle drága könyveket vásárolni.

A kormány igen jól tudta, hogy a sok pénzzel rendelkező gazdag emberek, különösen be vannak avatva ezen tárgyilagos dologba, és azért a szabad szellemben, censura nélkül nem lehetnek reájuk nyomással.

Ilyféle módon ez új „sajtó-törvény“ egyenesen irányozva van a nemzeti szellemnek kifejlesztése ellen, és ha segíthet valakinek, bizonyosan csak a gazdagabb embereknek, vagy két-három ujság szerkesztőknek segíthet.

De a nemzeti szellemnek elfojtásában a kormány még tovább haladott; ő nemcsak hogy üldözi és elnyomja a szabadelvű és független írókat, nemcsak hogy azokat minden igazságos ítélő törvény és kihallgatás nélkül Sibériába küldi, hanem azoknak még tevékenységük elején igéri a „gályát“ vagyis a „transportot“ (Sibériába) és ennek végrehajtását csak alkalmas időre halogatja, midőn t. i. a közvélemény ő mellette lesz; példára tesszük a longyel felkelést, a trónörökös halálát, vagy a czár élete elleni merényletet. Így történt 1864. Cernisevsky nemzeti írónak gályára való elmarasztaltatásánál; 1865. évben — Sernasoloviévic elítélésénél és 1862. Elisejav és mások bebörtönöztetésével. Zdanov senator Kazanében beszélt a politikai bűnösöknek, hogy: „Nektink (a kormánynak) hü embereink vannak; policziánk most jobb a napoleoni policziánál, nálunk a pálya-kocsikban és a külföldön ott vannak a mi embereink. Cernisevsky ugyan okos szörnyeteg, és ha mérgesen is tud nevetni, még s elküldöttük őtet Szibériába.“ Ezek Zdanov saját szavai. Ezen szavakhoz nincsen semmi megjegyzésünk.

V.

Mindebből, a mit mondtunk, következik, hogy II. Sándor reformjai nem igen fontosak.

A zsanokai jog nem függesztett fel, csak formája változott.

A testi büntetések megszüntettek, a törvény végrehajtásáig; mostan egészen törvény nélküli ítéletek vannak, vagy más szavakkal: verj törvény nélkül, a mennyit a lelkiismereted elbir.

A nevelés el van nyomva, vagy a mi ugyanaz, a félrészes és lelkiismeretlen papok kezében fekszik.

A censura megsemmisített, csak a gazdagok számára, mert a drága könyveket nem szeretheti meg a köznép, az olcsók pedig szigorú censura alá vannak vetve.

Ezen elősorolt tárgyaknak nagyobb bizonyosságul figyelemztetem a tiszt. olvasót következő, e tárgyakról szóló kormány-intézkedéseire: 1) az 1861. febr. 19 től az alattvalók felszabadításáról szóló törvény; 2) az 1863. april 17-től a testi büntetésnek megsemmisítéséről szóló czári rendelvény; 3) az 1863. a nemzeti iskolákról szóló törvény; 4) ítéletekről szóló törvény; 5) az 1865. apr. 6. a sajtóról szóló törvény.

Ilyféle körülményeknél, ily gazdálkodásnál, ily dolgok állásánál Oroszországban: mily eszes

ember lenne képes tanácsolni a nyugati szlávok szövetségét az orosz czársággal, a mely örök ostromállapotban létezik, s melynek kormánypálczája átváltozott öldöklő borotva?

A kormányipanslavis musnak, melyek időről-időre hirdetnek a megvesztegetett vagy eitévedt emberek, nincsen semmi köze az orosz nemzettel. A mi az orosz irodalmat illeti, vagy jobban mondva azon irodalmi munkásokat, kiket ez idő szerint mint képviselőit a nemzeti érületnek tüntetnek elő — az sem igaz, hogy képviselnék, mert az orosz nemzetnek nincsen semmi közös dolga a mostani orosz irodalommal. Ennek bizonyítása végezt szükségesnek tartok egy tekintetet vetni vissza.

A fiatal írók 1856-ban feladatul tűzték ki a közönségben terjeszténi az új fogalmakat a polgári ügyekről, tudományokról, tanokról stb. Ezen eszmék a cenzurán keresztül átmenvén, értéküknek egyes részeit elveszítették; azonban csak ezen fiatal íróknak, kik ez ügyekért buzgólkodtak, lehet köszönni, hogy ez eszmék egyes részei áthatottak a közönségbe. Ezen eszmék hatása alatt egészen új korszak támadt az orosz irodalomban; az új irodalom minden figyelme arra volt fordítva, hogy az olvasó nép erkölcsi

felfogásai kifejtessenek, azért, hogy e nép kifejtse a tömeget, melynek nem volt lehetőségben az olvasás és az átolvasott felletti gondolkozás.

Magától értetődik, hogy az új irodalmi korszaknak ilyféle javítása sűrűen foglalatoskodott oly ügyekkel, melyekben a nemzeti és polgári jólét érdekelve volt.

A nemzeti ügyeknek tárgyalása pedig képezte a fiatal írók egyik legjellemzőbb munkáját.

Hogy ezen tettek nem tartalmaztak semmi ártalmast magukban, és hogy fejlődtek világosságban s nem sötétségben, az legjobban kivethető Csernisevsky e szavaiból: „Bizonyos az, hogy a nagy és hasznos cél mindig csak a törekvésnek egyenes és nyilvános módjával érhető el és nem a titkos társaságnak leskelődő utjain, melyek mindig szükségképen gyöngéknek bizonyulnak.“

Miben állott Csernisevsky társaságának törvénytelen működése, hogy a kormány haragját magára vonta? Abban, hogy e társaság iparkodott terjeszteni a polgárság rétegeiben az elkerülhetlen és önálló iniciativa öntudatát, hogy lelkesítette az egyes, az emberi méltóság eszméjét. Ezen polgári erkölcsiség alapjának terjesztéséből állott a Csernisevsky társaságának egész bűne. A kormány ebben egyenes felhívást látott a forradalomra.

Első áldozatul szemeltetett ki Michajlov, ki elküldetvén a sibériai bányákba, ott 1865. évben meghalt; ezután következett Csernisevsky, szintén a sibériai bányákba elküldetvén, hamis okmányok alapján, melyeknek csalfaságuk a pétervári senatus által is elismertetett*) Dobrolubov csak azért nem küldetett a bányákba, mivel hamarabb meghalt. „Sovremennik,“ akkori időben Osenisevsky társaságának lapja 8 óra felfüggesztett és azután oly harapófogó közléssel szorított hogy lehellni sem birt. Nincs mit beszélünk arról, hogy a censura átvett minden eszközt a Csernisevsky-féle társaság minden kísérletének elnyomására.

Hogy ha hasonló irodalmi törekvés, művelni a nemzetet, neki az emberi jellemet nyújtani, az ő anyagi jobblétéről gondoskodni, nem férhetett össze a pétervári kormányval, mely ohajta fenntartani a nemzetben két gyöngye erőt, t. i. a műveletlenséget és nyomort: hogyan lehet oly naiv panslavistának lenni s hinni, hogy az orosz birodalom a nemzeti ohajtás és gondolat vezetője?

Oroszországban létezik most a kormányirodalom, milyenek (csekély kivétellel)

*) Kérem a szives olvasót, fordítaná figyelmét a „Kolokol“ 1864. 14. sept. Csernisevskyről szóló cikkére s ennek ügyére ugyancsak a „Kolokol“ 1865. 1. jan.

Szerző.

maguk a hivatalos írók is, milyen a hivatalos nyelv és czári religió. Ezen kívül létezik még hivatalos erkölcsiség. — Igaz, hogy nehéz ezt elhinni, de úgy van. P. o. Ogarjov tábornokot, ki ezen esztendőben agyonlőtte magát, a vizsgáló bizottság másokkal együtt meglepte, két millió ezüst rubelre menő lopáson az alsó-gorodi guberniumban, a hol ő mint gubernátor működött; ugyanezt az embert maga a czár és az egész czári udvar úgy tüntették ki, mint legnemesebb férfiut, ki iparkodott, a czárt nem létező nyomorúságából kiszabadítani; ki hivatalosan fektűt 1861. feb. 19. éjjelén a czári cabinetnek ajtajánál, midőn az egész czári család várta a felkelést, mivel ugyanazon napon hirdettetett ki az új rabság a parasztságnak. Gajevsky titkos tanácsos 1866. évben elmozdított hivatalából és Szibériába küldetett 75 ezer ezüst rubel ellopásáért, mely összeg közmívelődési czélokra volt szánva, de a ki igen derék erkölcsös ember volt, mert ő hivatalosan a mise olvasásánál térdre borulva, az anya-czárné képe alatt imádkozás közben s i r t. — Most ítéltetnek a czári tanács tagja vagy titkos tanácsos Prijamisnikov és Kassacianali departementnek elnöke, valóságos titkos tanácsos Kornelion — Pinsky idegen birtok lopás miatt, mely igazgatásuk alatt volt stb.; s mindezen személyek álltak a kor-

mány élén. Ki tagadhatja el most, hogy Oroszországban nincsen hivatalos erkölcsiség?

Jövőben igyekezni fogok a tót közönséget alaposan megismertetni a tróut körülvevő személynél, mely nagyobb részben hivatalos, erkölcsös és kormányilag religiosus. Itt jobb közmondást nem lehet használni a tót nyelvben, mint azt, hogy: „Aky pán, taky kráin!” (Milyen az ur, olyan a boltja).

VI.

A hivatalos Oroszországban minden kormányfőfrinormandiaitatór és német; semmi orosz nemzeti.

Az orosz nemzet multja sötét, jelene rettentés, de a jövőhöz joga van. Ő nem hisz a mostani állapot tarthatóságában; de annál nagyobb joga van várni az időtől, minél kevesebbet kedvezett az idő neki.

Az orosz kérdés nagy és borzasztó dimenziókat vesz fel; minden pártnak nagy gondokat okoz; de nekem úgy látszik: hogy nagyon is foglalatoskodnak a czári Oroszországgal, a hivatalos Oroszországgal, a hanguelküli Oroszországgal (melynek semmi összefüggése az előbbivel). Nem ártana, mondom, értéke szerint megbecsülni és megvizsgálni, valjon azon különös

monarchiának nincs-e más kötelessége, mint a pétervári cabinet által elfogadott megvetésreméltó szerep lejátszása oly szerepé, mely utjában áll az emberiség egész fejlesztésének.

Nébányszor említettük már, — hogy az orosz nemzetnek semmi köze az officiosus Oroszországgal; az csalfaság; az cholera. Az officiosus Oroszország kezdődik a czárral és halad a csendbiztostól csendbiztosig, hivatalnoktól hivatalnokig, az utolsó policzáig, a monarchia legtávolabbi tartományaiban. Ezen lépcsőzetnek minden nyoma Dantov-féle Bolgija gyanánt a roszaságnak új crejét a csalfasághoz, és barbarismushoz új fokot szerez magának. Ezen gonoszságokból, rossz tettekből, a politikai megvesztegetett csavargókból és a német léleknélküli és mindég éhes administratorokból és műveletlen részeg birókból kiépített élő pyramis: össze van kötve a rablás és csalfaság társaságába és támaszkodik a szerves gépezet millió bajone-teire.

A nemzet soha sem mocskolta be magát e társaság cynismusában; ő türi egy ideig létezését — és ebben vétkes.

Rettenetes meggondolni és rettenetes csak képzelni, hogy e csalfaság pyramiséval akarnak önök, nyugati szlávok összeszövetkezni; önök, vérrokonaink, oly emberekkel, mint Hurban, Dobrzansky, Feriencsik és mások, kik e pyramis

előtt térdre borulnak és imádják őtet — és ezzel helyeslik annak működését és haladását a z orosz nemzet ellenében. És ők az ő igénytelen „P. B. Vedomosti“ lapjukban, melyet senki sem akar tekintetbe venni, nyilvánítják sympathiájukat az orosz kormányhoz, magyarázgatván, hogy ők az orosz nemzettel és szlávokkal akarnak tartani. Micsoda ellenmondás ez! Midőn az orosz nemzet semmi közöst nem ismer a pétervári kormánnyal, azon kormánnyal, melylyel ők fraternizálnak.

S ki annyira buta, hogy elhinné, miszerint azon Oroszországgal, a policziai Oroszországgal, a Katkov-féle Oroszországgal, a csaló Oroszországgal, a cholerikus Oroszországgal, a nemzetét ők Oroszországgal való szövetekezés lenne az orosz nemzetteli szövetekezés?

Oh! te szegény orosz nemzet! mit vétettél te ezen emberek ellen?

A czár üldözi őt ujonczozási összeírásokkal s mindenféle nyomorgatással; a hivatalnok ellopja tőle az utolsó rubelt, és némely tót emberek az ő szerencsétlenségének megfontolása helyett, védelme helyett szövetekeznek inkább a nemzet elnyomóival, a célból, hogy mászszanak az officiosus Oroszország előtt, s így játszák — lehet öntudat nélkül — a rendőrségi Oroszország kezébe a hóhér szerepét.

Nem irigyleadő szerep — melyhez nem lehet hozzá szólni!

A kormány meghasonlván minden élő kérdésekben a nemzettel, maga után hagyta létének egyedüli célját — a c z a r i s m u s t. Ő uralkodik, hogy uralkodjék. Felhasználja a nagyszertű, tömeges erőket az elnyomáshoz a t e r m é s z e t e l l e n e s béke helyreállítása végett.

Végre az egyeduralom végett lehetetlenné teszi magát.

Az orosz diplomatiának működése szüntelenküli; mindentűt szaladgálnak a nóták, tanácsok, fenyegetések, ígéretek; mindeütt barangolnak a kémek és ágensek. A czári kormány minden szláv nemzetnek természetes jötevőjéül tekinti magát, n e m z e t i s é g e s z e r i n t, és a görögök jötevőjének, vallásuk szerint. Ő izzgatja Montenegrót, másutt megint zavargatja Kandiát, m e l y e n s e m m i v e l s e m s e g i t; másutt megint elkergeti a törvényesen megválasztott hercegeket és helyettesíti azokat kedvenceivel; embereket keres agitálásához Magyarország ellen, és így egyes nemzetek nemzeti kifejlődése ellen is; néhány ezer rubelt dob Bolgárországba, és azzal lázadást kelt; máshol megint a konstantinápolyi patriarcha ellen intriguál; s megint összehivogatja az európai congressust a szétbhangzó golyók megsemmisítése végett. E:

mindezt a liberalizmus és vallás nevében teszi, mint az emberiségnek jótévője, mint keresztény . . . s nála otthon kinzó eszközök, akasztófák és kancsukák vannak. . . .

II. Sándor körülvéve generalisokkal, miniszterekkel, igyekszik elfelejteni saját egyedüliségét; időről-időre elborul, haragos és féltékeny marad. Ő látja, hogy őtet nem szeretik, ő elmélkedik a körülötte uralkó hatalotti csend felett. Ő nyíltan kinyilatkoztatta, hogy czélja: czári hatalmának nagyobbitása. Ezen kinyilatkoztatás nem új; ő uralkodásának kezdetétől azon működik, s ezen czéljának elérése végett nem sajnálta alattvalóinak sem könnyűt, sem vérért. Minden sikerült neki, ő szétbontotta Lengyelországot, széttépte a Kaukázust és lakosait kikergette; Oroszországban meghódította a nemzetet, a tudósokat; a művelteket lebilincselte, s a nemzeti irodalmat a siberiai bányákba jegesítette.

Ugyan mi akarózik még neki? Miért lett oly elborult?

A czár érzi, hogy Lengyelország még él, hogy az csak okosabb lett. A nemzet munkásai még nincsenek mindnyájan összerogdosva; némelyek elrejtődtek s titokban működnek Oroszországban, mások elküldettek a siberiai bányákba és mások megint hontalanok lévén, menedéket kerestek idegen földön, hogy működhessenek saját nemzetükért. A hamis reformokkal ámitott nemzet,

ámbár minden szabad gondolattól megfosztva, első alkalommal fölemelheti fejét. Ily körülmények közt, és ha hozzá még megemlítjük, hogy ugyanazon időben Ausztria liberális pályára lépett nemzeti irányában — haladni kezdett. — II. Sándor tanácskozik tanácsosaival, mily módon lehetne e bajon segíteni? Gondolkoztak, gondolkoztak, míg végre elhatározták magukat, a nemzeti ingerültség lecsillapítása végett ethnografiai kiállítást rendezni.

Ezen kiállításról nem akarok szólni; leírták már többen, több oldalról; nem akarom említeni az evést és ivást a czárért, Katkovért, Murawiev hóhér lelkének boldogságáért stb, — csak azt mondom, hogy a kormány nem aludt s ágensei által azon hírt terjesztgette az orosz nemzet közt, hogy a szláv nemzeteknek Ausztria alatt annyira roszul megy, miszerint most követeket küldöttek, kérni az Oroszországgali szövetekezést. A nemzet hallván ezen híreket, gondolta magában: hol fogunk mi jobbat keresni, ha léteznek nemzetek, melyeknek még roszabb dolguk van, melyek eljöttek kérni a czárt „megszabadításukért?” s eltökélte magát — tűrni, míg tűrni lehet.

A kormány megnyerte a játékot, megköszönvén szláv vendégeinek, hogy saját népét megnyugtatták.

Milyen hasznot hozott az ethnografiai kiállí-

tás a szláv nemzetnek? — mostanig nem látni. Igaz, hogy némelyeknek beháborut és nyugtalanságot.

A csebek e kiállítást demonstratio gyanánt használták fel. Itt czél volt. Azonban itt is, ha Ausztria visszatekint, azt fogja látni, hogy a cseh panszlavismus nem igazi; hogy panszlavismus a cseh területen nem egyéb egy lobogónál, melyre ez van írva: „Nekünk a szabadság kell, hogy veletek békében élhessünk.“

No, a Dobrzanszky, Hurban, Feriencik stb.-féle tótok nem tekintenek így a panszlavismusra. E naiv urak kiadván magukat a nemzet vezetőinek, nem tréfából gondolnak az orosz nemzettel való összeköttetés lehetőségére; imádván a mellett azon pyramist, melyről említést tettem feljebb; az ugynevezett hivatalos Oroszországot, mely érdemeket osztogat, de mely mindig ellentétben van a nemzettel, és a mely öli őt.

Az orosz nemzetben következő monda kering: „A czár hitetlenségéből gyanusította nejét; fiával együtt egy hordóba zárata be, bemázolván azt szurokkal, tengerre eresztette. E hordó sok esztendeig ide s tova uszott a tengeren. Azonban a czárevics napról-napra nőtt, annyira, hogy fejével és lábával a hordó fenekét érintette. Naponkint szűkebb helye volt ott; s egykor így szóla anyjához „Anyuskám, engedj kiterjeszkednem!“ — erre válaszolt az anya: „Ne terjeszkedjél ki, mert a hordó szétreped, és te a sós vízbe elme-

rülsz.“ A kis czárevic elnémult, s kis szünet után szólt: „Anyuskám, én kiterjeszkedem! jobb egyszer kedvem szerint kiterjeszkednem és aztán meghalnom.“ — E mondában nraim, egész törtélelmünk fekszik.

Roszabb sorsa lesz Oroszországnak, ha nem lesznek annyira eltökélt egyénei arra, hogy legalább egyszer kedvök szerint kiterjeszkednének!

Azonban ettől legkevésbé sem kell félnünk.

Azon monda tökéletesen s alaposan mondja a gyilkoló táborát hivatalos Oroszországnak, mely maroknyi mindenre eltökélt emberekből áll, s mely protestál ellene s harczol vele. Az ily eltökélt férfiakat időről-időre becsukják a tömlőzökbbe a szibériai bányákba, — de azoknak helyei nem maradnak sokáig üresedésben, helyükre uj harczosok lépnek fel . . .

Minden visszaemlékezésünk telve épével s gyűlölettel. A műveltséget és nevelést kancsuka végén nyújtották nekünk. Születésünktől fogva (szibériai) bányászok vagyunk; kényszerítve vagyunk haláunkig hordozni a bilincseket. Nagyon nehezen esik viselni a hosszú rabság jármát, minden harcz s minden közeli remény nélkül.

Ily körülmények közt tehát ne halmozzátok még inkább szerencsétlenségünket ti szláv testvéreink kívánatotokkal: szövötkezni hóhérainkkal!

Mi oroszok legjobban ismerjük bilincseinknek minden nehézségét, s nem tudánk soha oly alattvalók lenni, hogy valakit arra biztassunk, hogy ő is hasonló bilincsekbe veresse magát. Mi a vad erőnek hódolunk. Mi rabszolgák vagyunk, mert nincs lehetőségünk kiszabadulni; de mi semmit sem fogadunk el hóbérainktól; s önök érdem-rendeikkel ékcsitik magukat, csókolódnak velük, egészségükre poharznak — s ezt mind az önök saját nemzetük rovására, és a mi nemzetünk izzadságáért és véreért.

A hivatalos Oroszországgal való kaczerködés elegendőleg nyilvánul a „Pest Budinske Vedomosti“-ban a lengyel lázadás alkalmával; benne mindaz iratott, a mi az orosz rendőrségnek és policzájos íróknak á la Katkov et comp. szükséges volt. Az lealacsonyítás!

Az annyit jelent, mint írni a szabadság ellen. Szükséges tudni, hogy lengyelek és oroszok elnyomvák egy és ugyanazon hatalom által.

Ki tanácsolhatná a tót nemzetnek, vezetetni magát azon egyiptomi rabszolgaságba; a tót fiatalokat a mérsárszékre? egyedül önök, szerencsétlen panszlavisták, megnyugtatta személyes előnyökkel az orosz kancsuka és hivatalos Oroszország imádói.

— Kedves Adolf Ivanovics! *) Ön kiadja

*) Dobrzánszky.

magát a tót nemzet vezetőjének, ön, ki mindig a haza oppositójában áll, ön, ki szép szavaival a nemzet szabadságát és jogát pártolni akarja; ön ugyanazon időben ajtatossággal rakja fel magára a pétervári kinzó érdemrendeit. Én teljességgel nem fogom fel, hogyan lehet ezen ellenmondásokat összeegyeztetni. Ön i t t pártolja a szabadságot, s o t t megint leborul nem csak a szabadság, de minden szabad gondolat elnyomója előtt.

Érdekes tudni, ki csalatkozik önben?

Hiszen lehetetlenség az, hogy önél a szív és az elme ugy lenne elrendezve, hogy tudna egy és ugyanazon időben jó és gonosz tetteket szeretni; egy és ugyanazon időben becsülni a jót és roszat. — Rendkívüli az, hogy ön a 3 parlamenti év alatt minden lehető pártnál volt. Az ön színe ismeretlen. S mindamellelt ön magát nemzete vezetőjének tartja!

Midőn Amur Oroszországhoz csatlakozott s a hivatalos sajtó hirdette e vidék minden hasznát és a benne uralgó boldogságot, akkor a fennemlitett Adolf Ivanovics iparkodott bizonyítgatni a tótoknak, hogy reájok nézve legjobb lesz, ha az Amurra kivándorlanak. A balgák száma csekély volt. Szükséges tudni, hogy az amuri pusztá több, mint ezer esztendő óta a Kytaj birodalommal volt összekapcsolva, s ezek közül senki sem szánta el magát oda költözködni e földnek

terméketlensége és hasztalansága miatt, melyen általában semmi sem terem; — persze, az Oroszországgali összeköttetés után II. Sándor s I-ső Katkov parancsára Amur a hivatalos lapok szerint majdnem szőlőkertté vált. E balgaságnak maguk az oroszok is hittek és némelyek odaköltöztek Amurra. S mi történt? 7 esztendő lefolyta alatt a 10,000 kiköltözöttből $\frac{1}{10}$ rész meghalt nyomorban.

Az orosz hivatalos lapok kimutatása szerint ezen boldog vidéken 1865 ik évben 1 font hus 75 kr. és 1 font kenyér 25 krba került. Önkényesen most senki sem megy oda, hanem a „politikai vétkeket“ küldik oda ki.

S ily boldogságba akarta Adolf Ivanovics a magyarországi tótokat bevezetni!

Tudják tehát önök, tót testvéreim! hogy az officiosus Oroszország, egy szóval azon Oroszország, mely ismeretes, s melyet önöknek ajánlanak a nemzetellenes emberek, a politikai pánszlavisták, önökre nézve sír és nem élet.

Mutassanak nekem csak egy nemzetet, melyet kiszabadított volna Oroszország. Az említett Adolf Ivanovicsnak saját érdekei vannak hiva Oroszországgal, s az ő dolga a főnnyenhivőket rászedni.

Zdanov senator nem hiába mondá: „Rendőrségünk (orosz) a Napoleon-féle rendőrségnek

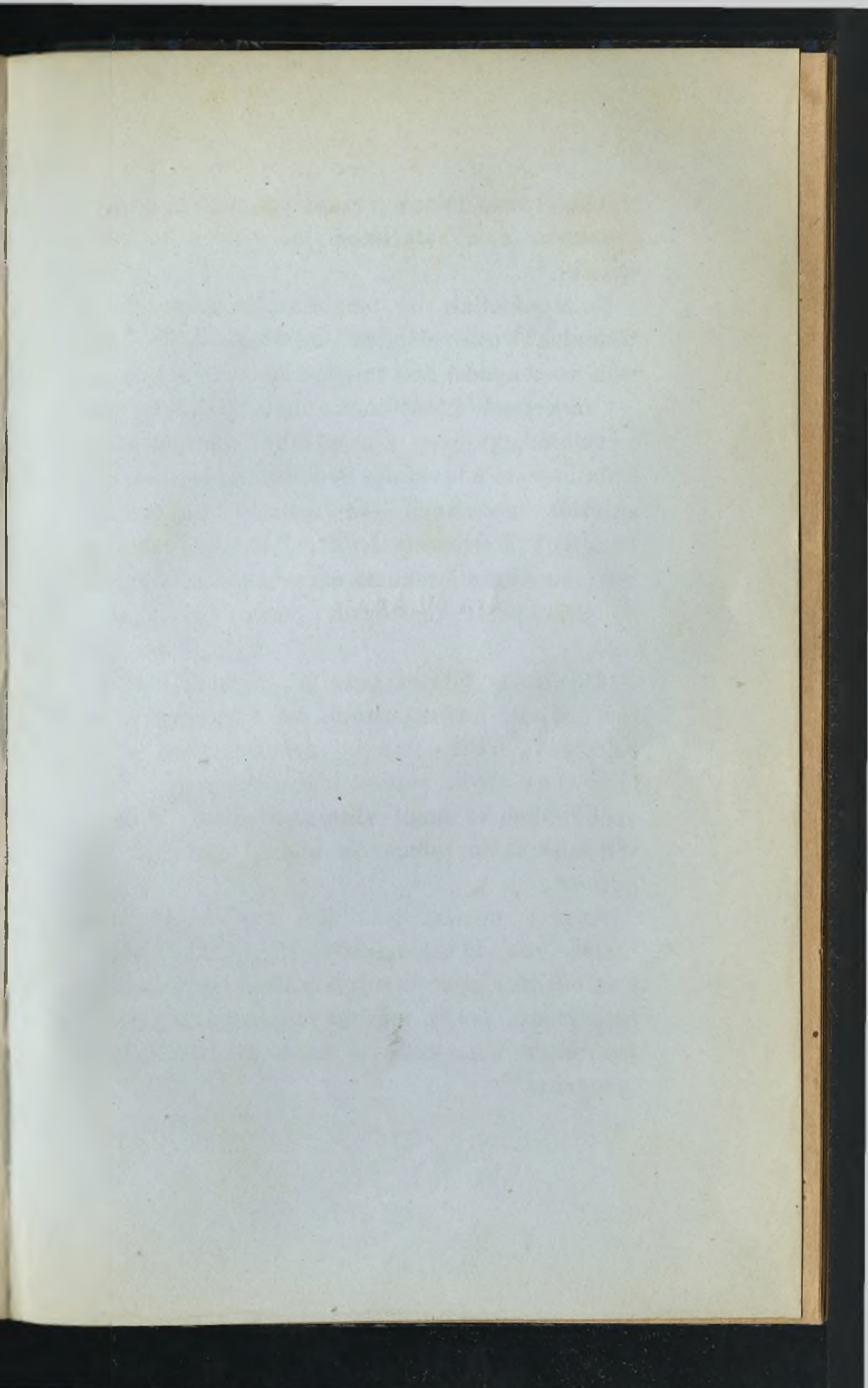
sem hajol most, náluuk a vaspályai utakon, a vagonokban s a határokon túl a mi embereink vannak.“

Ne mocskolják be magukat tót testvéreim a hivatalos Oroszországgal! mivel az önök közt csak veszekedést kelt minden haszon nélkül.

Czikkeimet eltökéltem az önök ujságába írni, a czélből, hogy azon colossális különbséget megmutathassam a hivatalos Oroszország — melyhez a panslavismus hajol — és a nemzeti Oroszország, hangnélküli Oroszország közt! Erősen reménylem, hogy ezen értekezés azon helyeit, melyeken az elkeseredés ömledezik, nem veszik rossz néven.

Nem hiába foly bennem a „barbarok“ vére! Iparkodtam megváltoztatni az Oroszországróli véleményyt. Nekem nagyon nehezen esett látni, hogy ti az orosz nemzet ellen vagytok; hogy nem tudtam el ejteni elkeseredésemet, fölingerrültségemet, és tollaunak szabad menetet engedtem.

Az orosz nemzet működési napja talán még mesze van, de a gondolatok felfogásának napja már beállt. Eleget éltünk már álomban s hallgatságban; beállt már az idő, hogy megmondjuk, miről álmodtunk, s mire gondoltuk meg magunkat!

Ára 50 kr.

Nyomatott az „Athenaeum“ nyomdájában.

